

SČÍTANIE SI ZASLÚŽI BYŤ NÁRODNÝM PROJEKTOM

CENSUS DESERVES TO BE A NATIONAL PROJECT

PhDr. Ľudmila Ivančíková, PhD.

Štatistický úrad SR zintenzívňuje prípravu sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2021. Dôvodom je viac. Sčítanie je vyčerpávajúce, na Slovensku obsahovo najrozsiahlejšie, a tým aj najnáročnejšie štatistické zisťovanie. Najbližšie sčítanie bude opäť medzinárodne koordinované Európskou úniou a Organizáciou Spojených národov a navyše na Slovensku ho sprevádzajú viaceré novinky.

Práve o nich sme sa rozprávali s generálnou riaditeľkou sekcie sociálnych štatistík a demografie Štatistického úradu SR Ľudmilou Ivančíkovou.

- **Štatistický úrad SR oznámil, že v roku 2021 uskutoční na Slovensku prvýkrát v histórii integrované sčítanie. Čo konkrétne si majú pod tým naši čitatelia predstaviť? Čím bude integrované sčítanie iné ako doterajšie cenzy?**

Integrované sčítanie je sčítanie založené na kombinácii údajov z registrov, administratívnych zdrojov a údajov získaných priamo od obyvateľov. Integrovaným sčítaním sa na Slovensku skončí takmer 200-ročné obdobie realizácie tradičných cenzov.

Trend prechodu od tradičného cenzu ku kombinovanému sčítaniu alebo k sčítaniu postavenému výlučne na registroch je celosvetovým trendom, ktorý možno pozorovať už v cenzoch okolo roku 2011. Tradičným spôsobom nateraz posledné sčítanie realizovala menej ako polovica z 28 krajín Európskej únie (13). Zvyšné štáty použili buď metódu kombinácie zdrojov (kombinovali údaje z registrov a z vyčerpávajúceho zisťovania, resp. z registrov a existujúceho výberového zisťovania), alebo uskutočnili sčítanie výlučne z údajov získaných z registrov.

- **Prečo sa integrované sčítanie javí ako najlepší cenzový model pre rok 2021?**

Modernizácia preniká aj do takej konzervatívnej oblasti, akou je štatistika. Pribúdajú nové nástroje, nové metódy i nové zdroje, ktorými požadované údaje dokážeme získať napríklad rýchlejšie, kvalitnejšie, a čo je rovnako dôležité, aj bez priamej účasti obyvateľov a pri maximálnom využití už existujúcich zdrojov.

Integrované sčítanie spája pozitíva tradičného sčítania a sčítania založeného výlučne na registroch. Očakávame, že okrem efektívnosti nový spôsob sčítania zníži záťaž obyvateľov a zvýši kvalitu údajov a informácií, najmä vzhľadom na rastúcu mieru neodpovedí obyvateľov pri tradičnom sčítaní.

Zvažovali sme, samozrejme, aj náklady, keďže tradičné sčítania sú stále najdrahšie. Pod rozhodnutie uskutočniť na Slovensku v roku 2021 integrované

sčítanie sa podpísala najmä postupujúca modernizácia služieb, rozvoj nových informačných technológií a digitalizácia našej spoločnosti.

- **V cenze 2021 budú teda obyvatelia síce dôležitým, ale už len jedným z viacerých zdrojov údajov a informácií. Boli vypočítané hlasy tých, ktorí v roku 2011 vyčítali Štatistickému úradu SR, že duplicitne žiada od obyvateľov aj údaje nachádzajúce sa v rôznych administratívnych zdrojoch a registroch, alebo zavážili iné relevantné okolnosti?**

Ako som už spomenula, konceptom integrovaného sčítania sleduje Štatistický úrad SR dva ciele – zníženie záťaže obyvateľov a udržanie kvality údajov. Pod rozhodnutie sa okrem vami spomenutej skutočnosti podpísal aj stav registrov na Slovensku, ktorý je dnes z hľadiska potrieb sčítania vhodnejší ako pred desiatimi rokmi. Informatizácia verejnej správy priebežným „čistením“ registrov zvýšila nielen ich kvalitu, ale aj možnosti integrácie údajov, ktoré sa v registroch nachádzajú.

Treba si uvedomiť, že časť údajov z registrov sa využije ako zdroj, časť na účely štatistického spracovania a časť na účely porovnávania a koherencie, t. j. na hodnotenie kvality údajov. Preto plánujeme využiť všetky v súčasnosti dostupné a zmapované administratívne i sekundárne zdroje, napr. informačné systémy ministerstiev.

Netreba však zabúdať ani na národné požiadavky spojené s cenom. Spomeniem údaje o národnostiach, ktoré sú v našich podmienkach jedinečné z hľadiska časových radov a aktuálneho používania, alebo údaje o náboženskom vyznaní. Neexistuje žiadny iný zdroj obsahujúci tieto premenné. Dajú sa získať len a len od obyvateľov, ktorí v sčítaní sami deklarujú príslušnosť k národnosti a svoje náboženské vyznanie. Aj v tomto prípade je však hľadisko zníženia záťaže obyvateľov prioritou. Zaoberáme sa preto myšlienkou uskutočniť v roku 2021 elektronické multikanálové sčítanie, aby sme obyvateľom poskytovanie údajov čo najviac uľahčili. Na druhej strane očakávame od obyvateľov pochopenie a spoluprácu pri realizácii zisťovania, ktorým sa zabezpečujú úlohy celospoločenského významu.

- **Čo ukázala vaša analýza, sú údaje a informácie vo vytypovaných registroch a administratívnych zdrojoch využiteľné na štatistické účely takpovediac okamžite?**

Kvalita registrov je výrazne lepšia ako v roku 2011. Do roku 2021, ktorý je rokom sčítania, by jednotlivé registre mali byť taktiež plne integrované. To umožní ich využitie na účely sčítania v maximálne možnej miere.

Na druhej strane registre sú budované na špecifické, nie štatistické účely a už vôbec nie na účely sčítania obyvateľov, domov a bytov. Ich využitie si preto okrem analýzy vyžaduje predspracovanie údajov, následne ich spracovanie, vytvorenie integrovanej databázy a až potom integráciu s údajmi z elektronického zberu.

- **Ambíciou Štatistického úradu SR je urobiť zo sčítania 2021 celonárodný projekt. Prostriedkom na to má byť Národný akčný plán Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 na roky 2017 – 2020. Prečo ste sa vybrali práve touto cestou?**

Nová koncepcia sčítania na Slovensku si vyžaduje sústrediť sa v oveľa väčšej miere ako pri tradičnom cenze na prípravu zisťovania. Aj preto národný akčný plán nepokrýva celý projekt sčítania a jeho komplexnú prípravu, ale sústreďuje sa na nové oblasti a partnerov z externého prostredia. Celkovo vymedzuje osem strategických cieľov zameraných okrem už spomínanej problematiky administratívnych zdrojov a registrov napr. na oblasť harmonizácie údajov o počte obyvateľov, ďalej na územnú prípravu, elektronické sčítanie a špecifické prístupy k sčítaniu obyvateľov, domov a bytov, napr. vo veľkých mestách, alebo k sčítaniu bezdomovcov.

Očakávame, že plynulá diskusia spojená s neustálym informovaním o sčítaní a zainteresovaním všetkých zodpovedných orgánov a organizácií, ale aj verejnosti, obyvateľov respondentov, sa môže pozitívne prejavíť na výsledku komunikácie, a teda aj na výsledku samotného sčítania.

- **Aké poslanstvo chce štatistický úrad komunikovať prostredníctvom národného akčného plánu sčítania a kto predovšetkým by mal byť jeho adresátom?**

Treba si uvedomiť, že sčítanie je celospoločenskou akciou. Aby Štatistický úrad SR splnil svoju úlohu pri jeho príprave a realizácii, je potrebné sústrediť sa najmä na orgány a organizácie, kde predpokladáme najintenzívnejšiu spoluprácu; spomeniem len správcov jednotlivých administratívnych zdrojov, obce a mestá. Bez ich zapojenia a otvorenej spolupráce nebude možné na Slovensku realizovať moderné sčítanie ani teraz, ani v budúcnosti.

- **Ako konkrétne môže úspešné integrované sčítanie ovplyvniť rozvoj demografickej štatistiky a sociálnych štatistík na Slovensku po roku 2021?**

Čoraz viac sa hovorí o tom, že sčítanie by nemalo byť osamotenou akciou a je potrebné vychádzať z jeho napojenia na demografickú štatistiku. Európsky štatistický systém už v súčasnosti pracuje na koncepte tzv. postcenzu 2021.

Hovorí sa o zmenách v oblasti včasnosti poskytovaných údajov (dáta by mali byť k dispozícii do 12 mesiacov od zberu), frekvencie ich poskytovania (skrátene 10-ročnej periodicity) a pokrytia (koncept obvyklého pobytu a poskytovanie časti údajov na detailnejšej úrovni, ako sú obce).

Cenzus má teda svoju budúcnosť, aj keď už nemusí byť sčítaním, ako ho poznáme doteraz. Myslím si, že údaje zo sčítania sú nevyhnutné pre súčasné generácie. Nezabúdajme však, že sú dôležité aj pre ďalšie generácie, ktoré nás budú poznať a hodnotiť aj cez prizmu výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov. Viete, ako sa napríklad realizoval vo Veľkej Británii televízny projekt s názvom *Who do you think you are?*¹ Práve s použitím výstupov z minulých cenzov.

Za rozhovor ďakuje ZUZANA ŠTUKOVSKÁ

¹ Pozri na <http://yesterday.uktv.co.uk/shows/who-do-you-think-you-are/> (prístup k 23. 2. 2017).